

AZERBAYCAN ÜLKE RAPORU

TÜRKİYE TOHUMCULAR BİRLİĞİ

NİSAN 2023

İÇİNDEKİLER

1. GENEL BİLGİLER.....	4
1.1.Künye.....	4
1.2.Coğrafi Konumu ve İklimi.....	4
1.3.Doğal Kaynaklar ve Çevre.....	5
1.4. Siyasi ve İdari Yapı.....	5
1.5.Nüfus ve İşgücü Yapısı.....	5
2.GENEL EKONOMİK DURUM.....	5
2.1. Temel Ekonomik Göstergeler.....	5
2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar	7
2.3. Yatırımda Öncelikli Alanlar.....	8
3. SEKTÖRLER.....	8
3.1.Tarım.....	8
3.1.1. Tohumculuk.....	10
3.1.2.Hayvancılık.....	13
3.1.3. Balıkçılık.....	14
3.2. Enerji	14
3.3. Sanayi.....	15
3.4. Madencilik	16
3.5. Turizm.....	16
3.6. İnşaat ve Müteahhitlik Hizmetleri.....	16
3.7. Ulaştırma ve Telekomünikasyon.....	16
4.TİCARET.....	17
4.1.Genel Durum.....	17
4.2.Türkiye ile Ticaret.....	19
4.2.1.Genel Durum.....	19
4.2.2.İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller.....	21
4.3.Tarifeler, Diğer Vergiler.....	22

4.4. Dış Ticaret Politikası ve Uygulamaları.....	22
4.4.1.İhracat İşlemleri.....	22
4.4.2.İthalat İşlemleri.....	22
4.4.3.Gümrük Vergileri	23
4.4.4. Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme.....	22
4.4.5.Teknik engeller.....	23
5.PAZAR DURUMU	23
5.1. Fırsatlar.....	23
5.2. Zorluklar.....	24
5.3.Dağıtım Kanalları.....	24
5.4. Tüketici Tercihleri.....	24
5.5. İş Adamlarının Dikkat Etmesi Gereken Hususlar.....	24
5.6.Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları	25

1. GENEL BİLGİLER

1.1.Künye

Resmi Adı	Azerbaycan Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	Cumhuriyet
Nüfus	10.241.000 (IMF, 2022 Tahmini)
Dil	Azeri Türkçesi
Din	İslam
Etnik Yapı	Azeriler(%90,6),Lezginler(%2,2),Ruslar(%1,8),Ermeniler(%1,5)
Başkent	Bakü
Bağımsızlık Tarihi	30 Ağustos 1991
Başlıca şehirleri	Sumgayt, Gence, Mingaçevir, Khirdalan, Şirvan
GSYİH (Milyon \$)	73.369 (IMF, 2022 Tahmini)
KBGSYİH (\$)	7.165 (IMF, 2022 Tahmini)
Büyüme Oranı (%)	2,85 (IMF, 2022 Tahmini)
Cumhurbaşkanı	İlham Aliyev
Başbakan	Ali Asadov
Para Birimi	Manat (AZN) (1 AZN=10,13TL)
Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	ADB, BSEC, CE, CICA, CIS, EAPC, EBRD, ECO, FAO, GCTU, GUAM, IAEA, IBRD, ICAO, ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, IMF, IMO, Interpol, IOC, IOM, IPU, ISO, ITSO, ITU, ITUC, MIGA, NAM (gözlemci), OAS (gözlemci), OIC, OPCW, OSCE, PFP, SECI (gözlemci), UN, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNWTO, UPU, WCO, WFTU, WHO, WIPO, WMO, WTO (gözlemci)

1.2.Coğrafi Konumu ve İklimi

Azerbaycan, Orta Asya, Orta Doğu ve Ön Asya'nın tam ortasında (Büyük Kafkaslar ile Küçük Kafkaslar arasında), tarihi ve ticari geçit yollarının üzerindedir. Kuzeyinde Gürcistan (480 km) ile Rusya Federasyonu'na bağlı Dağıstan Özerk Cumhuriyeti (390 km), güneyinde İran İslam Cumhuriyeti (756 km), batısında Ermenistan (1.007 km) ve Türkiye Cumhuriyeti (Nağçıvan Özerk Cumhuriyeti ile (11 km) uzunluğunda ortak sınırı bulunmaktadır, doğusunda ise Hazar Denizi yer almaktadır.

86.600 km²'lik toplam araziye (%11,5 orman, %1,6 su havzası, %50 tarıma elverişli topraklardır ki, bunun %27'si otlaklar ve %36,9 diğer topraklardır) sahip olan Azerbaycan 44-52 doğu meridyenleri ve 38-42 kuzey paralelleri üzerinde yerleşmektedir. Dünyada en büyük göl olan Hazar Denizi 400.000 km² büyüklüğünde olup, en derin yeri 1.025 metredir. Azerbaycan'ın ortalama deniz seviyesinden yüksekliği 657 metredir. Dağlık arazi Büyük Kafkas, Küçük Kafkas ve Talış Dağlarından oluşur. Kür-Aras ovası en büyük düzlüktür.

İklim açısından büyük çeşitlilikler taşıyan Azerbaycan dünyadaki 11 iklim kuşağından 9'unu barındırmaktadır. Doğu ve orta kısımları alçak ve düzlük olduğu için, kışları ılık, yazları çok sıcak geçer. Güney doğu kısmı ise nemli subtropikal iklime sahiptir. Bölgeye düşen yıllık yağış miktarı 1.200-1.400 mm.dir. Diğer bölgeler ise, kurak ve yarı kurak görünüme sahiptir.

1.3.Doğal Kaynaklar ve Çevre

Azerbaycan diğer Kafkas ülkelerine göre geniş topraklara sahiptir. Ülke topraklarının yaklaşık % 55'i tarımsal arazilerden, % 2,5'i ise kentsel alanlardan oluşmaktadır. Toprakların % 12'si ise ormanlık arazidir. Trans-Kafkas ülkeleri içinde çevre kirliliğinin en fazla olduğu ülke Azerbaycan'dır. Yağış miktarı düşük olmakla birlikte Azerbaycan yeterli taze su rezervine sahiptir. Ancak yüzey suyu kirlidir. Nüfusun dörtte biri güvenli suya ulaşmakta sorun yaşamaktadır. Sınai üretimi düşük olmasına rağmen hava kirliliği halen yüksek düzeydedir. Tarımsal arazi verimliliği de uzun yıllar boyunca yetersiz drenaj ve sulama nedeni ile topraktaki tuz oranının artmasına bağlı olarak düşmüştür.

1.4.Siyasi ve İdari Yapı

Azerbaycan Parlamentosu, 31 Ağustos 1991'de ülkenin bağımsızlığını ilan etmiştir. Ülkenin yönetim biçimi demokratik, hukuka dayalı, laik, üniter bir cumhuriyettir. Başkanlık sistemi geçerlidir ve Cumhurbaşkanlığı seçimi beş yılda bir yapılmaktadır. Cumhurbaşkanı hem devletin ve hem de icranın başıdır. Azerbaycan Milli Meclisi 125 milletvekilinden oluşmaktadır. Azerbaycan, 10 iktisadî bölgeye ayrılmış olup, bu bölgeler 14 büyükşehir, 66 rayon ve 78 şehirden oluşur. Nahcivan, Azerbaycan ile kara bağlantısı bulunmamasına rağmen Azerbaycan'a bağlı bir özerk cumhuriyettir.

1.5.Nüfus ve İşgücü Yapısı

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin nüfusu 10 milyon kişiye yükselmiştir. Nüfusun %54,1'i şehirlerde, %45,9'u ise köylerde yaşamaktadır. Nüfusun %49'u erkek, %51'i ise kadındır. Ülke nüfusunun %22,6'sını 0-14 yaş gurubu, %70,2'sini 15-64 yaş grubu, %6,8'ini ise 65 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. Ülkede çalışabilir nüfus toplam nüfusun %50,09'ini oluşturmaktadır. Azerbaycan, diğer dağılan SSCB ülkelerinde olduğu gibi, 1990'lardan itibaren kentlerde yaşayan nüfusunun bir kısmını kaybetmiştir. Bunda çoğunluğu kentlerde yaşayan etnik azınlıkların ülke dışına göç etmesi önemli rol oynamıştır. 2003 yılından itibaren kentsel nüfusta yeniden artış gözlenmeye başlamıştır. Kentsel nüfusun toplam nüfusa oranı 2010 yılı itibarı ile %53'e çıkmıştır. Kentsel nüfusun artışında petrol sektöründeki gelişmeye bağlı olarak artan yeni iş olanakları etkili olmuştur.

Ülkede 1920'lere kadar Arap alfabesi kullanılmış, 1929 yılında Latin alfabesine geçilmiştir. Ancak, 1939 yılında zorunlu olarak Kiril alfabesine geçilmiştir. 1992 yılında Türkçeden örnek alınarak yeni bir Latin alfabesi oluşturulmuş olup, 2001'den beri zorunlu olarak kullanılmaktadır. Bağımsızlıktan sonra devlet, Rusçanın kullanımını aşamalı olarak kaldırmaya başlamıştır. Ancak Rusça halen yaygın olarak kullanılmaktadır.

2. GENEL EKONOMİK DURUM

2.1. Temel Ekonomik Göstergeler

Ülkenin GSYİH ndan tarım %6,2, endüstri %51,7 ve hizmet sektörü %42,1 pay almaktadır.

	2020	2021	2022*	2023*	2024*	2025*	2026*	2027*
GSYİH (Cari Fiyatlar - SAGP milyar \$)	42,69	54,62	73,37	72,91	73,44	74,78	77,0	80,08
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	-4,3	5,6	2,8	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Cari Fiyatlar- \$)	4 241	5 398	7 165	7 036	7 002	7 045	7 169	7 367
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	2,8	6,7	12,3	8,7	5	4	4	4
Cari İşlemler Dengesinin GSYİH'ya Oranı (%)	-0,5	15,2	37,2	28,5	23,6	20,8	18,4	17,1
İşsizliğin Toplam İşgücüne Oranı (%)	7,2	6	5,9	5,8	5,8	5,7	5,6	5,6

Kaynak: IMF

*: Tahmin

Azerbaycan, 1991 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra, önemli siyasi, askeri, sosyal ve ekonomik problemlerle karşı karşıya gelmiştir. Yeniliklere hızla adapte olan Azerbaycan, SSCB'nin dağılması ile uzmanlaşma ve iş bölümüne dayalı ekonomik yapılanmanın sona ermesine, ülke sanayi için gereken ara mallarının ithalat yollarının kapanmasına rağmen bütün bu darboğazları aşmayı başarmıştır.

20 Eylül 1994 tarihinde "Asrın Anlaşması" olarak adlandırılan Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile dünyanın önde gelen petrol şirketleri arasında "Hazar Denizinin Azerbaycan'a ait bölümünde Azeri, Çırağ, Güneşli Yataklarının Birlikte İşlenmesi ve Paylaşılması Hakkında" ilk Anlaşma imzalanmıştır.

Petrol fiyatlarının yüksek seyrettiği dönemde hızla büyüyen ve parlak bir dönem geçiren Azerbaycan, 2014'ün yarısında görülmeye başlanan petrol fiyatlarındaki düşüşten en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Gelirlerin azaldığı, bir yıl içinde %100'ü bulan devalüasyonlar sonucunda risklerin önlenmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için gerekli olan kapsamlı bir reform hazırlığına girişilmiştir. İlk aşamada, gümrükler, transit geçişler, bankacılık ve vergi sistemi ile üretim ve ihracat teşviklerinde bunun yansımaları görülmüştür.

Son olarak, Azerbaycan'ın ekonomisini çeşitlendirmek amacıyla oluşturduğu uzmanlar grubunun uzun süredir üstünde çalıştığı, milli ekonomiye ve on bir farklı sektöre ilişkin stratejik yol haritaları Cumhurbaşkanı Aliyev tarafından 6 Aralık 2016 tarihinde onaylanmıştır.

Azerbaycan ekonomisinde, sanayi sektörünün önemli bir bölümünü yaklaşık 20 yıl önce kurulan ağır sanayi oluşturmaktadır. Ağır sanayi içinde en önemli sektörler demir, alüminyum ve çimento olup, çoğu

petrol sanayinin gelişiminden sonra ihmal edilmiştir. Ülke sanayisinin tekrar canlanmasına yönelik olarak, Azerbaycan'da 2014 yılı "sanayi yılı" ilan edilmiştir. Reel sanayi üretiminin hızla düşmesine rağmen, konut inşası, kırsal altyapı çalışmaları ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesinden dolayı inşaat sektörü son yıllarda hızlı büyümüştür.

Hizmet sektörü de ulaşım ve iletişim alanlarında yaşanan gelişmelerden dolayı hızlı bir biçimde büyümüştür. Bankacılık sektördeki varlığın yarısından fazlasını oluşturan iki devlet bankası tarafından yönetilmektedir.

Azerbaycan, petrol ve gaz sektörü ile birlikte gelişmekte olan bir ekonomidir. Çeşitlendirme çabaları yavaş kalmaktadır. Petrol dışı alanlarda yapılan yatırımların artış kaydetmesine rağmen ülkede enerji sektörü dışında kalan iş sektörleri halen oldukça zayıftır.

2021 yılında ekonomideki önemli büyümeye artan petrol-gaz talebi ve özel tüketimin artması, toparlanmanın ana itici güçleri olmuştur. Rusya-Ukrayna savaşı Azerbaycan için ekonomik riskleri artırmıştır. Ancak yüksek petrol fiyatlarının ihracat gelirlerini artırması, yüksek enflasyon ve enerji dışı ticaretin bozulması gibi olumsuz faktörlerin etkisini azaltması beklenmektedir.

Petrol ve gaz Azerbaycan'ın ihracatının %90'ından fazlasını oluşturmaktadır. Petrol fiyatlarına ilişkin olumlu görünüm, finansman maliyetlerini düşürmesini ve dış borçlanmayı sınırlandırmasını sağlaması beklenmektedir. Enerji sektörü, Azerbaycan'ın ekonomik büyümesinde önemli bir rol oynamaya devam edecektir.

2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Azerbaycan, doğrudan yabancı sermaye çekme konusunda diğer bölge ülkelerine göre oldukça başarılı olmuş ve 2004 yılında Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından hazırlanan "Doğrudan Yabancı Yatırım Performansı Endeksi'nde 140 ülke arasında birinci sırada yer almıştır. Azerbaycan'ın doğrudan yabancı yatırım girişi 2015 yılında 7.483,2018 yılında 7000 ve 2019 yılında ise yaklaşık 7200 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır. Bu yatırımların %83,3'lük bölümü petrol ve doğalgaz sektöründe geri kalan bölümü ise petrol dışı sektörlerde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca doğrudan yabancı yatırımlar Azerbaycan'ın ekonomik canlanmasında anahtar rolü oynamıştır. Azerbaycan ülkedeki ekonomik sorunların aşılması ve istikrarın sağlanması neticesinde özellikle petrol çıkarma ve işleme sanayii bakımından yabancı yatırımlar açısından çok cazip bir pazar haline gelmiştir. Ülke ekonomisi çift yapılıdır. Bir yandan petrol (hidrokarbon) ve ona bağlı hizmetler ile müteahhitlik sektörlerinde hızlı bir gelişme eğilimi gözlenirken, diğer yandan petrol dışı sanayi sektörlerinde yatırım eksikliği gözlenmektedir. Bunun sonucunda petrol dışı sektörlerde düşük istihdam, yetersiz vergi geliri ve ihracat dolayısıyla da ithal ürünlerinde rekabetle başa çıkamama gibi sorunlar yaşanmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımların önemli kısmı petrol üretimi ve çıkarımı alanlarına olmuştur. Sermaye yatırımlarının %60 gibi önemli bir oranı hidrokarbon sektöründedir. Son on yıl içerisinde Azerbaycan'a yönelik gerçekleştirilen doğrudan yabancı yatırım girişleri, büyük ölçüde Azerbaycan'ın cari açıklarını finanse etmiş ve ekonomik büyümenin itici gücü olmuştur.

Doğrudan Yabancı Yatırım İstatistikleri (milyon dolar)

	2020	2021	2022*	2023*	2024*	2025*	2026*

Ülkeye giren DYY(milyon \$)	507	- 1 707	1 800	2 000	2 400	3 000	3 001
Ülkeye giren DYY (% GSYİH)	1,19	-3,10	2,90	3,00	3,20	3,60	3,30
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	66 936	65 228	67 028	69 028	71 428	74 428	77 429
Ülke dışına giden doğrudan yatırım (milyon \$)	-825	-77	- 1 900	- 1 900	- 1 899	- 1 898	- 1 897
Ülke dışına yapılan doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	57 052	57 129	59 029	60 929	62 828	64 726	66 623

Kaynak: EIU,*: Tahmin

2.3.Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Azerbaycan esas itibariyle petrol ve doğal gazın üretim ve ticaretine bağlı bir ekonomik yapı arz etmesine rağmen, ülke yönetimi petrol dışı alanlarda yatırımların artırılarak, petrol dışı ekonominin GSYİH içerisindeki payını artırmayı hedeflemektedir. Tarım, hayvancılık, konservecilik, yol, su, enerji nakil hatları, kimya sanayi, sağlık hizmetleri ve çevre sağlığı öncelikli yatırım alanları olarak değerlendirilmektedir. Ancak, Azerbaycan'ın kalkınma hamleleri önündeki en önemli engeli serbest piyasa ekonomi mantığının henüz yeterince anlaşılabilmiş olmayışıdır. Piyasada tekilci iktisadi tercihlerin etkinliği açıkça görülmektedir. İdare her ne kadar petrol dışı sektörlerin gelişmesini öngörmekteyse de bu düşüncenin gerçekleşmesinin zaman alacağı tahmin edilmektedir.

3. SEKTÖRLER

3.1. Tarım

Azerbaycan, iklim ve toprak yapısı bakımından tarıma uygun bir ülkedir. Uygun iklim koşulları Azerbaycan'da çok zengin ürün çeşidinin yetiştirilmesine imkân sağlamasına rağmen, bağımsızlığın ilk yıllarında makina-ekipman yetersizliği, kaliteli tohum ve gübre kullanılmaması ve bankacılık mevzuatındaki yasal eksiklikler sonucu tarımsal kredilerin açılmaması nedeniyle ülkenin potansiyelinden yeterince istifade edilememektedir.

Son yıllarda petrol fiyatlarının önemli bir şekilde azalması ve Azerbaycan'da yaşanan ekonomik kriz ülkenin tarım potansiyelini ön plana çıkarmıştır. Tarım sektörünün gelişimi için son dönemlerde devlet tarafından uygulanan projelerin yoğunlaşması, söz konusu sektörün ülke için önemini daha da arttırmaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Çevre ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı verilerine göre, Azerbaycan'ın toplam toprak fonu 8.641,0 milyon hektardan fazladır. Bunun 4,8 milyon hektarı tarıma yararlı, aynı zamanda 1,43 milyon hektarı sulanan topraklardır. Ülkenin 3.240,0 milyon hektarı veya %37,4'ü kullanılmayan (tuzlaşmış, bataklık, erozyon) topraklardır. Ülke topraklarının %36,4'ü değişik derecede erozyona maruz kalmıştır.

Toprakların tuzlaşması Azerbaycan'da en büyük eko coğrafi problemlerden biridir. Ülkede tuzlaşmış topraklar 2 milyon hektardan fazladır ve bunun 1,32 milyon hektarı Kür-Aras nehirleri arasında bulunan alandır. Ülkenin sulanan topraklarının (1,43 milyon hektar) 600 bin hektardan çoğu tuzlaşmış ve bunun 224 bin hektarı ileri derecede tuzlaşmış topraklardır.

Azerbaycan'ın yerüstü su rezervleri 30 milyar m³, yeraltı su rezervleri ise yaklaşık 9 milyar m³ civarındadır. Toplam gücü 21,4 km³ olan 140'a yakın baraj, 8.000 artezyen kuyusu bulunmaktadır. Su kanallarının uzunluğu 90.000 km civarındadır.

Azerbaycan nüfusunun %47,2'si köylerde yaşamaktadır. Toplam 4.248 köy bulunmaktadır. 86.600 km² araziye sahip olan Azerbaycan'da tarıma yararlı alanlar %55,2'dir (4.779,7 bin hektar).

Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi tarafından açıklanan verilere göre, 2021 yılında Azerbaycan'da 9.163,4 milyon manat değerinde tarım ürünleri üretilmiş olup, 2020 yılına kıyasla %3,4 oranında artış kaydedilmiştir.

Söz konusu dönemde 4.652,4 milyar manat değerinde hayvancılık, 4.511,0 milyon manat değerinde bitkisel ürünler üretilmiştir. Hayvancılık ürünlerinin üretim hacmi %2,8, bitkisel üretim hacmi ise %4,0 oranında artmıştır.

3.1.1. Tohumculuk

Tohumculuğun geliştirilmesi için Türkiye'deki başarılı çeşitlerin Azerbaycan'da denenip dağıtıldığı çalışmalar 1992 yılından bu yana fasılalarla devam etmektedir. Son yıllarda tahılcılık ve tohumculuk işletmelerine hayati önemi haiz danışmanlık desteği verilmektedir. Azerbaycan'da sertifikalı tohumculuğun geliştirilmesine yönelik 1995 yılından itibaren hayata geçirilen faaliyetlerin kurumsal bir yapı aracılığıyla sürdürülmesi ve Türkiye ile Azerbaycan kökenli çeşitlerin denenmesi, iyileştirilmesi ve uygun çeşitlerin üretilmesi amacıyla 2001 yılında Haçmaz Bölgesi'nde Azerbaycan-Türkiye Tohumculuk ve Araştırma Ortak Kurumu kurulmuştur. Kurum'da çiftçilerin eğitim almaları için Çiftçi Eğitim Merkezi kurulmuş ve personel için eğitim programları düzenlenmiştir. Kurum'da yürütülen tohumculuk çalışmaları sonucunda, ürün verimliliğinde %25-30 düzeyinde artış sağlanmıştır. TİKA tarafından Türkiye'den getirilen tohumların deneme ekimleri sonucunda, "elit ve birinci sınıf" olarak yıllık ortalama 500-600 ton kaliteli tohum üretilerek, ülkenin çeşitli bölgelerindeki tohum üretimi ile meşgul olan çiftçilere dağıtılmaktadır. Kurumda üretilen "elit ve birinci sınıf" sertifikalı tohumlar ülke ihtiyacının yaklaşık %20'sini karşılamaktadır. İşletim protokolü biten söz konusu kuruma ilişkin yeni protokol, 12 Eylül 2012 tarihinde imzalanmıştır. Türkiye'nin tohumculuk alanında sahip olduğu bilgi, deneyim ve teknik tecrübenin Azerbaycan-Türkiye Tohumculuk ve Araştırma Ortak Kurumu özelinde Azerbaycan ile paylaşılması, Kurum'da "elit ve birinci sınıf" sertifikalı tohum üretiminin artırılmasına ve üretilen kaliteli tohumların geniş ekim alanlarında uygulamasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye'nin Azerbaycan ile Tohum Ticaret Verileri

2022 yılında toplam 244 milyon dolarlık tohum ihracatımız içerisinde Azerbaycan'a 11,7 milyon dolarlık tohum ihracatımız olmuştur.

Ana ihracat kalemlerimiz: Patates, mısır, bezelye, nohut, fasulye, börülce buğday tohumlarıdır.

HS12 adı	Ölçü adı	2022				2021				2020			
		ihracat Miktar 1	İthalat Miktar 1	ihracat Dolar	İthalat Dolar	ihracat Miktar (kg)	İthalat Miktar (kg)	ihracat Dolar	İthalat Dolar	ihracat Miktar (kg)	İthalat Miktar (kg)	ihracat Dolar	İthalat Dolar
Patates; tohumluk	KG	2.014.620	0	324.780	0	4.656.242	0	709.368	0	2.560.344	0	698.425	0

Tatlı mısır (tohumluk) (melez) (kurutulmuş)	KG	12.993	0	106.764	0	17.908	0	158.733	0	0	0	0	0
Diğer bezelye; kabuksuz (kuru, tohumluk)	KG	8.141	0	21.791	0	100	0	132	0	19.094	0	28.667	0
Nohut; kabuksuz (kuru, tohumluk)	KG	6.000	0	8.410	0	4.500	0	3.955	0	1.800	0	1.533	0
Adi fasulye (beyaz fasulye dahil) (Phaseolus vulgaris); barbunya HARIÇ, kuru, kabuksuz, tohumluk	KG	400	0	2.000	0	2	0	15	0	0	0	0	0
Fasulye (Vigna mungo (L.) Hepper veya vignaradiata (L.) wilczek türleri; kuru, kabuksuz, tohumluk	KG	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	497	0
Mercimek; kabuksuz, kuru, tohumluk	KG	0	0	0	0	13	0	25	0	0	0	0	0
Makarnalık buğday (durum buğday); tohumluk	KG	26.830	0	20.970	0	51.200	0	26.601	0	55.750	0	21.407	0
Adi buğday; tohumluk	KG	561.740	0	413.554	0	997.800	0	537.615	0	328.800	0	129.994	0
Beyaz arpa; tohumluk	KG	45.600	0	29.808	0					268.450	0	111.543	0
Arpa (beyaz arpa HARIÇ); tohumluk	KG	39.010	0	26.697	0	435.500	0	237.143	0	231.700	0	86.269	0
Yulaf; tohumluk	KG	4.500	0	2.363	0	15.000	0	9.000	0	0	0	0	0
Mısır (tek melez); tohumluk	KG	211.107	0	643.054	0	366.813	0	1.158.272	0	328.000	0	1.197.661	0
Mısır (diğer melezler); tohumluk	KG	90.219	0	415.535	0	193.873	0	707.980	0	341.935	0	1.008.215	0
Mısır (melezler HARIÇ); tohumluk	KG	26.767	0	78.733	0	45.821	0	204.584	0	43.162	0	165.972	0
Tatlı mısır (tohumluk) (melez) (kurutulmuş)	KG	0	0	0	0	0	0	0	0	16.749	0	183.871	0
Pirinç (kavuz içinde bulunan (çeltik)); tohumluk	KG	0	0	0	0	0	13	0	31	20.000	0	23.000	0
Kinoa (Chenopodium quinoa)	KG	897	0	2.395	0	1.544	0	3.394	0	60	0	411	0

Buğday ve çavdar melez; tohumluk	KG	0	0	0	0	2.000	0	1.297	0	0	0	0	0
Soya fasulyesi; tohumluk	KG	162.005	0	280.689	0	187.850	0	328.910	0	108.000	0	175.800	0
Ayçiçeği tohumu; tohumluk	KG	6.561	0	62.473	0	2.250	0	23.934	0	260	0	1.126	0
Pamuk tohumu; tohumluk	KG	2.975.857	0	7.705.880	0	2.241.621	0	6.343.138	0	2.374.964	0	6.601.178	0
Kavun, Karpuz tohumu	KG	1.359	0	145.107	0	626	0	55.883	0	1.742	0	105.865	0
Yonca tohumu	KG	29.920	0	93.562	0	44.428	0	169.420	0	42.725	0	155.268	0
Diğer üçgül tohumları	KG	600	0	5.945	0	202	0	2.072	0	0	0	0	0
Diğer çayır otu tohumları	KG	0	0	0	0	12.000	0	35.400	0	0	0	0	0
Kentucky mavi otu tohumu	KG	720	0	7.072	0	1.500	0	17.032	0	0	0	0	0
İtalyan çimi tohumu (westerwold dahil) (Lolium multiflorum Lam.)	KG	0	0	0	0	2.000	0	3.803	0	1.025	0	2.207	0
İngiliz çimi tohumu (Lolium perenne L.)	KG	7.220	0	39.385	0	7.390	0	43.474	0	275	0	3.468	0
Melez çim tohumu (Lolium X hybridum Hauskn.)	KG	0	0	0	0	28	0	103	0	0	0	0	0
Korunga (Onobrychis sativa L.) tohumu	KG	0	0	0	0	7	0	10	0	0	0	0	0
Sorgum tohumu	KG	800	0	2.855	0	125	0	268	0	0	0	0	0
Kabak tohumu	KG					2.005	0	4.975	0	0	0	0	0
Domates tohumu	KG	121	13	495.425	309.786	196	0	1.265.434	0	142	0	783.726	0
Hıyar tohumu	KG	581	0	413.353	0	983	0	221.920	0	415	0	173.096	0
Soğan tohumu	KG	14.208	0	300.517	0	21.699	0	627.169	0	24.122	0	619.497	0
Havuç tohumu	KG	0	0	0	0	14	0	304	0	9	0	286	0
Marul tohumu	KG	0	0	0	0	22	0	508	0	15	0	360	0
Ispanak tohumu	KG	1.500	0	7.746	0	500	0	1.400	0				
Biber tohumu	KG	90	0	3.300	0	190	0	145.407	0	71	0	134.392	0
Patlıcan tohumu	KG	99	0	2.917	0	69	0	2.751	0	40	0	19.316	0
Turp tohumu	KG	1.000	0	6.912	0	207	0	2.504	0	102	0	1.619	0
Diğer sebze tohumları	KG	9.653	0	29.522	0	42	0	391	0	8	0	270	0
Kaplıca (kızıl) buğday; tohumluk	KG	0	0	0	0	0	0	0	0	9.000	0	3.463	0
Rep veya kolza tohumları (düşük erusik asitli); tohumluk	KG	14.00	0	20.534	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kırmızı çayır otu tohumları (Festuca rubra L.)	KG	1.200	0	6.512	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Maydanoz tohumu	KG	300	0	2.068	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Yem bezelyesi; kabuksuz (kuru, tohumluk)	KG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	75	0	21	0

Türkiye'nin Azerbaycan ile Fidan Dış Ticaret Verileri (TÜİK)

2022 yılında Azerbaycan'a 7,4 milyon dolarlık fidan ihracatımız bulunmaktadır.

HS12 adı	Ölçü adı	2020				2021				2022									
		İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İthalat Miktar 1	İthalat Miktar 2	İhracat Dolar	İthalat Dolar	İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İthalat Miktar 1	İthalat Miktar 2	İhracat Dolar	İthalat Dolar						
Asma; aşıllı veya köklendirilmiş	KG	15.000	0	0	0	368.507	0	2.480	0	0	0	14.105	0	810	0	0	0	10.156	0
Meyveleri veya sert kabuklu meyveleri yenilen canlı ağaçlar, çalılar; çıplak kökleriyle birlikte olanlar (asma HARIÇ)	KG/ADET	213.795	390.804	0	0	896.052	0	614.705	948.156	0	0	2.354.487	0	649.799	1.431.233	0	0	3.069.397	0
Meyveleri veya sert kabuklu meyveleri yenilen canlı diğer ağaçlar, çalılar; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	KG/ADET	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	987.481	1.896.636	0	0	4.247.243	0
Canlı narenciye fide ve ağaçları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	KG/ADET	83.261	16.363	0	0	24.770	0	65.730	19.150	0	0	35.107	0	232.297	61.646	0	0	120.370	0
Sebze ve çilek fideleri	KG	9.948	0	0	0	30.704	0	720	0	0	0	3.380	0	3460	0	0	0	18000	0

Türkiye'nin Azerbaycan İle Süs Bitkileri Dış Ticaret Verileri (TÜİK/2022)

HS12 adı	Ulke adı	Ölçü adı	İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İthalat Miktar 1	İthalat Miktar 2	İhracat Dolar	İthalat Dolar
Sümbül soğanı; dinlenme halinde	Azerbaycan	KG/ADET	110	3.300	0	0	1.485	0
Lale soğanı; dinlenme halinde	Azerbaycan	KG/ADET	783	21.000	0	0	5.250	0

Yumrular, yumrulu kökler, küçük soğanlar, sürgün başları ve rizomlar (dinlenme halinde)	Azerbaycan	KG/ADET	17	17	0	0	100	0
---	------------	---------	----	----	---	---	-----	---

Türkiye'nin Azerbaycan İle Süs Bitkileri Dış Ticaret Verileri (TÜİK/2021)

2021 yılında Azerbaycan'a 2,5 milyon dolarlık süs bitkileri ihracatımız olmuştur.

HS12 adı	Ölçü adı	İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İthalat Miktar 1	İthalat Miktar 2	İhracat Dolar	İthalat Dolar
Lale soğanı; sürgün vermiş veya çiçeklenmiş	KG	500	0	0	0	1.996	0
Diğer yumrular, yumrulu diğer kökler, küçük soğan, vb.; sürgün vermiş veya çiçeklenmi	KG	1	0	0	0	9	0
Rododendronlar ve açelyalar; aşıllı veya aşısız	KG/ADET	640	100	0	0	10.236	0
Gül çelikleri, daldırmaları veya köklendirilmiş; aşıllı veya aşısız	KG/ADET	15.938	29.108	0	0	20.595	0
Diğer ağaç ve çalıların köklendirilmiş çelikleri	KG/ADET	42.563	3.108.898	0	0	97.812	0
Diğer ağaç ve çalıların köklendirilmiş fidanları	KG/ADET	218	100	0	0	542	0
Kozalaklı ve yaprak dökmeyen açık hava canlı ağaçları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	KG/ADET	1.378.099	130.277	0	0	547.480	0
Canlı açık hava diğer ağaç ve çalıları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	KG/ADET	2.460.190	1.270.275	0	0	1.764.396	0
Diğer açık hava bitkileri	KG	188.437	0	0	0	111.563	0
Oda bitkilerinin köklendirilmiş çelikleri (kaktüsler hariç)	KG/ADET	5.000	12.943	0	0	12.068	0
Oda bitkileri; tomurcuklu/çiçek açmış çiçekler (kaktüsler hariç)	KG/ADET	4.551	2.761	0	0	3.755	0
Diğer oda bitkileri	KG/ADET	61.285	5.961	0	0	22.365	0

Türkiye'nin Azerbaycan ile Süs Bitkileri (Kesme Çiçek) Dış Ticaret Verileri (TÜİK)

HS12 adı	Ölçü adı	2022				2021							
		İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İthalat Miktar 1	İthalat Miktar 2	İhracat Dolar	İthalat Dolar	İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İthalat Miktar 1	İthalat Miktar 2	İhracat Dolar	İthalat Dolar
Karanfiller (taze)	KG/ADET	47.723	2.146.340	0	0	75.179	0	106.807	4.157.080	0	0	133.331	0

Zambaklar (Lilium spp.) (taze)	KG/ADET	714	7.104	0	0	429	0	37	175	0	0	157	0
Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme diğer çiçek ve tomurcuklar (taze)	KG/ADET	13.837	459.925	0	0	16.046	0	9.565	293.945	0	0	13.037	0
Buket yapmaya elverişli/kesme çiçek ve tomurcuklar (diğer hallerde)	KG	7	0	0	0	45	0	563	0	0	0	2.048	0
Buket yapmaya elverişli diğer bitkilerin kuru yaprakları ve dalları (boyanmış/ağartılmış/emprenye edilmiş)	KG	0	0	0	0	0	0	18	0	0	0	104	0
Güller (taze)	KG/ADET	0	0	0	0	0	0	980	6.000	0	0	1.553	0
Krizantemler (taze)	KG/ADET	0	0	0	0	0	0	860	4.023	0	0	881	0
Ren geyiği likeni (kuru)	KG	0	0	0	0	0	0	24	0	0	0	644	0
Diğer yosunlar ve likenler (kuru)	KG	9	0	0	0	34	0	0	0	0	0	0	0
Buket yapmaya elverişli diğer bitki yaprakları ve dalları (sadece kurutulmuş)	KG	20	0	0	0	167	0	0	0	0	0	0	0

3.1.2.Hayvancılık

Azerbaycan'ın başlıca hayvansal üretimi süt ve süt ürünleri, et ve et ürünleri, yumurta, balıkçılık, arıcılık, ipek böcekçiliği ve yün üretimidir. Azerbaycan'da büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı gerek et gerekse de süt üretimi açısından oldukça önemlidir. Hayvan varlığında yıllara göre artış eğilimi olduğu görülmektedir.

Petrolden sonra ihracatta en önemli ikinci sektör olmasına rağmen tarım sektörünün ihracat gelirlerindeki payı %5 civarındadır. Ülkenin kuruluş ve Ermenistan ile savaş yıllarına tekabül eden 1990'lar boyunca önemli üretim kaybı yaşayan sektör, 1998'den itibaren pozitif büyümeye geçmiştir. Sektör ülkenin gıda ihtiyacını karşılayamamakta ve büyük ölçüde devlet sübvansiyonları ile ayakta durmaktadır. Ülkedeki özel çiftliklerin ortalama büyüklükleri 8 hektarın biraz üzerindedir. Özel çiftlikler iç pazarın ihtiyaçlarına göre üretim yapmaktadır. Finansman sorunları nedeni ile modern ekipman, gübre ve diğer gerekli girdilere ulaşımında sorunlar bulunmaktadır. Ayrıca "Kırsal Kalkınma Programları Kapsamında Azerbaycan'da Arıcılığın Geliştirilmesi" konulu proje çerçevesinde TİKA tarafından 100

aileye 1.000 adet kovan ve malzemeleri ile 1.000 adet bal arısı kolonisi ve diğer arıcılık malzemelerinin temin ve teslim çalışmaları tamamlanmıştır.

TİKA'nın desteği ile yapılan Azerbaycan'da süt hayvancılığının gelişmesi için ihtiyaç duyulan soy ıslahı ve soy kütüğü çalışmaları, henüz başlangıç aşamasındadır. 'Holştayn Süt Hayvancılığının Geliştirilmesi Projesi'yle ilk defa kayıtlı hayvan-ahır kütük sistemi başlatılmıştır. Türkiye'den getirilen gen-Türk spermaları ile hayvanların ücretsiz suni tohumlaması yapılarak, yüksek süt verimine sahip hayvan soyunun kalitesi korunmaya çalışılmaktadır.

3.1.3.Balıkçılık

Hazar Denizi önemli bir balıkçılık alanıdır. Ancak kirlenme ve kaçak avlanma nedeni ile verimlilikte düşüş gözlenmektedir. 2006 yılında mersin balığı stoklarının korunması amacı ile Azerbaycan, Rusya, Kazakistan ve Türkmenistan'dan havyar ticaretine CITES tarafından (the International Convention on International Trade in Endangered Species) geçici yasak getirilmiştir.

3.2.Enerji

Petrol ve gaz üretimi ile rafine edilmesi ülke ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. British Petrol (BP) tarafından yayınlanan Review of World Economy isimli kaynağa göre ülkenin 7 milyar varillik kanıtlanmış petrol rezervi bulunmaktadır. Söz konusu rakam, dünya rezervlerinin 0,6'sına tekabül etmektedir. Ülkenin rezerv/üretim oranı ise 29,3'tür. Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) verilerine göre ise ülkenin kanıtlanmış petrol rezervleri 17,5 milyar varildir

Azerbaycan mevcut petrol üretimini 3 farklı boru hattı yoluyla ihraç etmektedir. Üretimin % 80'lik bölümü Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) yoluyla ihraç edilmektedir. Bu yolların dışında karayolu ve demiryolu gibi ulaşım biçimleri de ihracat sürecinde kullanılmaktadır.

Bununla birlikte SOCAR ülkenin petrol üretiminin % 20'lik bölümünü karşılamakta, geriye kalan bölüm ise BP yönetimindeki Azerbaijan International Operating Company (AIOC) tarafından yapılmaktadır. Bu konsorsiyumu oluşturan diğer firmalar ise Chevron, Statoil, Türkiye Petrolleri, ExxonMobil'dir. BP 1992 yılından itibaren ülkedeki en önemli yatırımcı konumunu sürdürmektedir. Ülkedeki diğer önemli boru hatları Baku-Novorossiysk ve Baku-Supsa hatlarıdır. Türkiye, Azerbaycan enerji sektöründe; TPAO aracılığı ile güçlü bir şekilde varlığını sürdürmekte olup, 3.2 milyar \$'ı aşan yatırımı ile bir Türk kamu şirketinin yurtdışında gerçekleştirdiği en büyük yatırımı gerçekleştirmektedir. Bu projelerde TPAO; ACG (AzeriÇıralı-Güneşli) Projesi (%6,75), Şah Deniz Projesi (%9), Alov Projesi (%10) hisseleri oranında yer almaktadır. Ayrıca, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Ham Petrol Boru Hattı Projesini hayata geçirmek amacıyla kurulan BTC Co.'da %6,53, Şah Deniz gazını taşıyacak Güney Kafkasya Doğal Gaz Boru Hattı projesinde ise %9 hisseyle yatırımcı konumundadır. Azerbaycan'ın başta petrol üretimi olmak üzere enerji kaynakları ihracatı Türkiye'nin ekonomik yapısı ve transit ülke konumu dolayısıyla önem taşımaktadır. Özellikle sanayi üretimi bakımından ithal edilen yer altı zenginliklerine bağlılık başta olmak üzere coğrafi konum olarak bölge zenginliklerinin ihraç pazarlarına aktarılması bakımından da önemli bir konumdur. Bu bakımdan arz güvenliğinin sağlanması ve enerji ihtiyacının karşılanması anlamında da Türkiye-Azerbaycan arasındaki işbirliği önem taşımaktadır. Türkiye'nin gaz ihtiyacının yaklaşık % 20 sinin Azerbaycan'dan karşılanmakta olduğu ve Faz-2 gazının belirli bir kısmının da Türkiye'ye verilmesi durumunda, 2015 yılından sonra bu oranın % 30'lara ulaşmasıyla Azerbaycan-Türkiye arasındaki enerji işbirliğinin önemi ortaya çıkmaktadır. Azerbaycan'ın 5,2 GW elektrik üretim

kapasitesi bulunmaktadır. Elektrik tüketiminin yaklaşık %85'i ülkedeki sekiz termik santralde ve geri kalan altı hidroelektrik santralde gerçekleştirilmektedir. Söz konusu güç santrallerinin tamamı devletindir. Ülkenin elektrik üretim kapasitesinin 10 GW'ye yükseltilmesi amacı ile iki yeni güç istasyonu inşaat sürecindedir. Ancak eskimiş teknoloji ve transmisyon kayıpları nedeni ile elektriğin bir kısmı Rusya, Türkiye ve İran'dan ithal edilmek zorunda kalınmaktadır. Elektrik dağıtım ağı beş bölgeye bölünmüştür. Elektrik dağıtım işi özel şirketler tarafından uzun vadeli sözleşmelerle yürütülmektedir.

Ürün Adı	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Elektrik (Milyar kw/saat)	25	24,3	25,2	26,1	25,8	27,9
Ham Petrol (Milyon ton)	41	38,8	38,8	37,5	34,6	34,6
Doğal Gaz (Milyar m ³)	29,3	28,6	30,5	35,6	34,7	43,9

3.3.Sanayi

Azerbaycan sanayisi petrol ve petrol ürünleri üzerine kurulmuştur. Azerbaycan dünyada ilk rafinerinin kurulduğu, ilk petrol tankerlerinin kullanıldığı ve denizden ilk petrol çıkaran ülkedir. Azerbaycan'ın 2015-2020 dönemini kapsayan Sanayi Kalkınma Programına göre sanayide modernizasyon, petrol dışı ürün ihracatının artırılması, bilim ve teknoloji yoğun üretim, devlet teşvik mekanizması ve yatırım çekme faaliyetlerinin artırılması hedefleri bulunmaktadır.

Gıda sanayinde; üretilen başlıca ürünler et ve süt ürünleri, deniz mahsulleri, fırın ve pasta ürünleri, şeker, yağ, içecek, tütün mamulleri, çay, konserve ve şekerlemedir.

Petrokimya sanayinde başlıca ürünler benzin, motorin, motor yağı, propilen, bitüm, polietilen, iyot, izopropil alkol ve boya malzemeleridir. Petrokimya alanında son yıllarda ciddi yatırımlar yapan Azerbaycan'da 2011 yılında Hazar Denizi kıyısında Sumgayıt Kimyasal Endüstri Parkı kurulmuştur. Söz konusu parkta üretilen ürünler tarım, inşaat, paketleme, otomotiv ve ilaç dahil kişisel bakım ürünlerinde kullanılmaktadır.

Azerbaycan'ın zengin petrol ve doğal gaz kaynaklarına sahip olması neticesinde sanayinin temelini kimya, petro-kimya, makina imalat sanayi oluşturmuştur. SSCB'deki Cumhuriyetlerin birbirine bağımlılığını artıran, bir anlamda zorunlu kılan bir ekonomik ve siyasi yapı arz etmesi sonucu, bağımsızlığın ilk yıllarında sanayi tesislerinin birçoğunda çok eski teknoloji ile üretim yapılması, hammadde ve yedek parça yokluğu gibi sebepler, ülke ihtiyaçlarının çok üstünde kapasiteye sahip bu fabrikaların kapasitesinin çok altında üretim yapmasına ya da kapanmasına neden olmuştur. Sanayi üretiminde de, 1995 yılına kadar çok büyük düşüşler yaşanmış ancak, alınan tedbirler neticesinde 1996 yılı ikinci yarısından itibaren olumlu gelişmeler görülmeye başlamıştır. Sanayileşmede esas hedef, petrol ve petrol ürünlerine olan bağımlılığı azaltarak, ekonominin diğer alanlarında gelişmeyi sağlamaktır. Bunun için KOBİ'lerin gelişmesini sağlamak, tarımsal sanayiye yenileştirmek, iyi bir eğitimle insanların bilgi ve becerilerini artırmak, nakliyenin, iletişimin güçlendirilmesi hedef olarak görülmektedir.

Bu çerçevede, 2014 yılı Azerbaycan'da "Sanayi Yılı" ilan edilmiş ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın 26 Aralık 2014 tarih ve 964 sayılı Kararı ile "Azerbaycan Cumhuriyetinde sanayinin geliştirilmesine ilişkin 2015-2020 dönemi Devlet Programı" onaylanmıştır.

Azerbaycan'ın sanayi kuruluşları ve bu sektörde faaliyet gösteren bireysel girişimciler tarafından 2021 yılında 54,5 milyar manat (32,1 milyar dolar) değerinde veya 2020 yılına göre %5,2 daha fazla sanayi ürünü üretilmiştir. Sanayinin petrol/gaz dışı sektöründe üretim %18,9 oranında artmıştır. Sanayi üretiminin %64,5'i madencilik sektöründe, %29,9'u işleme sektöründe, %4,8'i elektrik enerjisi, gaz ve buhar üretimi, dağıtımı ve tedarikinde, %0,8'i su temini, atık arıtma ve işleme sektöründe gerçekleşmiştir.

3.4.Madencilik

Azerbaycan yeraltı kaynakları bakımından çok zengin bir ülkedir. Başlıca kaynakları, kurşun, çinko, bakır, demir cevheri, barit, alüminyum, kobalt, arsenik, mermer, kireç taşı, siyanit, maden tuzu ve kaya tuzudur. Az miktarda altın ve gümüş gibi değerli madenler de bulunmaktadır.

Ülkenin en büyük yeraltı zenginliği petrolden oluşmaktadır. Petrol (Azerbaycan Türkçesinde nefit) ve doğalgaz, Bahar, Kum Adası, Neft Taşları, Neftçala ve Sangaçal'da çıkarılmaktadır.

Azerbaycan ekonomisinin en önemli ayağını petrol ve gaz oluşturmaktadır. 2021 yılında ham petrol üretimi 34,6 milyon ton, gaz üretimi 43,9 milyar m³ olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılının aynı dönemine göre maden sektöründe petrol üretimi %0,1, doğal gaz üretimi ise %23,0 oranında artmıştır.

Ayrıca yer altı kaynaklarından alümin, mis, polimetal maden yatakları açısından da zengindir. Ülkenin küçük Kafkas bölümünde maden yatakları daha çoktur. Burada mangan, titan, kromit, bakır, polimetal, sürme, altın, gümüş, molibden v.s. yatakları mevcuttur.

3.5.Turizm

Zengin bir kültürel mirasa ve doğal güzelliklere sahip olan Azerbaycan'a gelen turist sayısı her geçen yıl artmaktadır. Ülkede Bakü başta olmak üzere, yaz-kış turizmine (Şahdağ Milli Parkı gibi) yönelik önemli yatırımlara başlanmış olup, bunların önemli bir kısmı tamamlanmış bulunmaktadır. Türkiye, Azerbaycan'a Rusya ve Gürcistan'ın ardından en fazla turist gönderen 3. ülke konumundadır.

Azerbaycan son dönemde turizm alanında da yabancı yatırım çekmektedir. Dünyadaki belli başlı otel zincirlerinin başta Bakü olmak üzere ülkedeki şehirlerde otel yatırımı gerçekleştirdikleri görülmektedir. 2013 yılı itibariyle ülkede 530 otel ve 33.951 yatak kapasitesinin olduğu görülmektedir. Başlıca gezilecek yerleri Bakü, Gence, Şeki, Şirvan(Ali Bayramlı), Gobustan Milli Parkı, Naftalan ve Haçmaz'dır.

3.6. İnşaat ve Müteahhitlik Hizmetleri

İnşaat ve müteahhitlik hizmetleri faaliyetleri petrol ve gaz sektörlerindeki gelişmeye yakından bağlıdır. Petrol ve gaz boru hatları ile hidrokarbona bağlı altyapı inşaatları sektörün canlanmasında önemli rol oynamıştır. Türk firmaları Azerbaycan'da önemli inşaat işlerini gerçekleştirmektedir.

3.7.Ulaştırma ve Telekomünikasyon

Azerbaycan'da altı havaalanı bulunmaktadır. Bunlar Bakü Haydar Aliyev Uluslararası Havaalanı ile Gence, Nahcivan, Lankaran, Zakata- la ve Kebele havaalanlarıdır. Azerbaycan'dan yaklaşık 20 ülkeye doğrudan uçuş yapılmaktadır. Türkiye ile Azerbaycan arasındaki uçuşlar Nahcivan, Gence ve Bakü olmak üzere 3 kente yapılmaktadır.

Azerbaycan'ın telekomünikasyon altyapısı henüz yeterince gelişmemiş olsa da bu alanda büyük yatırımlar yapılmaktadır. Azerbaycan'da petrolden sonra en fazla yabancı yatırımın yapıldığı alan bilgi ve iletişim teknolojileridir.

4. TİCARET

4.1.Genel Durum

Azerbaycan'ın ticaret yaptığı başlıca ülkeler Rusya, İtalya, Türkiye, Hindistan, İsrail ve Romanya'dır. Önemli ihraç ürünleri ham petrol ve türevleri, gıda ürünleri, alüminyum ve tekstil, önemli ithal ürünleri ise makine ve ekipmanları, otomotiv ve tütün mamülleridir.

2019 yılında 20 milyar dolarlık ihracatla dünyada %0.1 pay ile 70. sırada olan ülkenin ihracat yaptığı başlıca ülkeler: İtalya, Türkiye, İsrail, Hindistan ve Almanya'dır. Ülkenin ihracatında Türkiye %14,6 pay ile 2. sıradadır. Ülkenin 2019 yılında ihraç ettiği başlıca ürünler; ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar), petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar, petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar, domates (taze/soğutulmuş) ve altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)dir. 2019 yılında 14 milyar dolarlık (%19 artan) ithalatla dünyada 87. sırada olan ülkenin ithalat yaptığı başlıca ülkeler :Rusya, Türkiye, Çin, İsviçre ve ABD'dir. Ülkenin ithalatında Türkiye %12 pay ile 2. sıradadır. (ITC-Trademap) 2019 yılında ithal ettiği başlıca ürünler; altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde), otomobiller, petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar, buğday ve mahlut, tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlardır.

Azerbaycan'ın Genel Dış Ticaret Seyri (milyar \$)

2021 yılında 22 milyar dolarlık ihracatla dünyada 72. sırada olan ülkenin ihracat yaptığı başlıca ülkeler İtalya, Türkiye, Rusya, İsrail ve Hırvatistan'dır. Ülkenin ihracatında Türkiye %13 pay ile 2. sıradadır. Ülkenin 2021 yılında ihraç ettiği başlıca ürünler: ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar); petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar; petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar; pamuk (karde edilmemiş veya penyelenmemiş) ve altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)dir. 2021 yılında 12 milyar dolarlık ithalatla dünyada 98. sırada olan ülkenin ithalat yaptığı başlıca ülkeler Rusya, Türkiye, Çin, Almanya ve Ukrayna'dır. Ülkenin ithalatında Türkiye %16 pay ile 2. sıradadır. 2021 yılında ithal ettiği başlıca ürünler: otomobiller; tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış); buğday ve mahlut; telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar ve petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlardır.

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2002	2.3	1.8	4.1	0,5
2003	2.5	2.6	5.2	-0,1
2004	3.6	3.5	7.1	0,1
2005	4.3	4.2	8.5	0,1
2006	6.3	5.2	11.5	1,1
2007	6.0	5.7	11.7	0,3

2008	47.7	7.1	54.8	40.6
2009	14.6	6.1	20.7	8.5
2010	21.2	6.5	27.7	14,7
2011	26.4	9.7	36.1	16,7
2012	23.8	9.6	33.4	14,2
2013	23.9	10.7	34.6	13,2
2014	21.7	9.1	30.8	12,6
2015	11.3	9.2	20.5	2,1
2016	13.3	8.4	21.7	4,9
2017	15.3	8.7	24.0	6,6
2018	19.4	11.4	30.8	8
2019	19.6	13,6	33.2	6
2020	14	11	25	3
2021	22	12	34	10

Kaynak: Trademap, Azerbaycan Verileri

Azerbaycan'ın Başlıca Ülkeler İtibarıyla İhracatı (000 \$)

Sıra	Ülkeler	2019	2020	2021	Pay (%, 2021)	Değişim (%, 2020- 2021)
1	İtalya	5 638 642	4 172 281	9243 666	41,6	121,5
2	Türkiye	2 862 688	2 597 777	2 818 136	12,7	8,5
3	Rusya	724 337	709 390	920 820	4,1	29,8
4	İsrail	1 331 616	437 500	898 097	4	105,3
5	Hırvatistan	436 550	470 819	751 279	3,4	59,6
6	Gürcistan	586 904	461 925	661 081	3	43,1
7	Almanya	931 618	234 109	650 259	2,9	177,8
8	Hindistan	955 866	456 784	594 431	2,7	30,1
9	Portekiz	353 915	239 779	587 440	2,6	145
10	Tunus	23	312 288	577 312	2,6	84,9
11	İspanya	704 460	329 270	564 436	2,5	71,4
12	Ukrayna	340 553	353 045	452 449	2	28,2
13	Yunanistan	242 758	523 303	415 416	1,9	-20,6
14	İngiltere	457 751	157 622	396 742	1,8	151,7
15	Beyaz Rusya	21 104	164 916	295 502	1,3	79,2

	Diğer(Çin, Yunanistan, Avusturya, İsviçre, Romanya, Kanada, Japonya, Afganistan)	19 635 203	13 740 568	22 206 671	100	61,6
--	--	------------	------------	------------	-----	------

Kaynak: Trademap, Azerbaycan Verileri

Azerbaycan'ın Başlıca Ülkeler İtibarıyla İthalatı (000 \$)

Sıra	Ülkeler	2019	2020	2021	Pay (% 2021)	Değişim (% 2020-2021)
1	Rusya	2 287 177	1 960 705	2 073 311	17,7	5,7
2	Türkiye	1 646 678	1 562 606	1 843 683	15,8	18
3	Çin	1 432 151	1 413 798	1 639 493	14	16
4	Almanya	708 244	583 037	632 748	5,4	8,5
5	Ukrayna	467 056	418 388	468 083	4	11,9
6	ABD	768 558	636 020	442 538	3,8	-30,4
7	İtalya	363 980	396 485	419 975	3,6	5,9
8	İran	452 606	300 615	397 524	3,4	32,2
9	İngiltere	232 619	296 972	271 084	2,3	-8,7
10	Japonya	221 574	195 112	259 022	2,2	32,8
11	G. Kore	159 744	178 580	227 574	1,9	27,4
12	Brezilya	110 340	78 381	194 966	1,7	148,7
13	Fransa	250 837	448 277	180 925	1,5	-59,6
14	İsviçre	1 206 786	79 805	179 056	1,5	124,4
15	Hindistan	136 683	125 972	144 672	1,2	14,8
	Diğer (Beyaz Rusya, Kazakistan, Türkmenistan, Kore, Hollanda, Hindistan, Brezilya, Norveç, Polonya, Avusturya)	13 649 506	1 0729 787	11 698 496	100	9

Kaynak: Trademap, Azerbaycan Verileri

Petrol ve doğalgaz Azerbaycan'ın ihracatında yüzde 90 paya sahiptir. İthalatında ise yüzde 80 civarında mamul maddeler yer almaktadır. Bu bakımdan ihracatında önemli bir zorlukla karşılaşmamaktadır. Maktu gümrük tarifeleri yüzde 0,5-15 arasında değişmekte olmasına rağmen, teamül haline gelen tarife dışı vergi uygulamaları gümrüklerde maliyet artırıcı bir unsur olduğu gibi çoğu zamanda tarife dışı engel olarak devam etmektedir. Azerbaycan'ın, Rusya Federasyonu, Moldova, Gürcistan, Türkmenistan, Özbekistan, Ukrayna, Kazakistan, Kırgızistan, Beyaz Rusya ve Tacikistan ile Serbest Ticaret (STA) Anlaşması bulunmaktadır. Bu ülkelere sağlanan gümrük vergisi muafiyeti ülkemizin ihracatında yüzde 10-15 civarında olumsuz etki yapmaktadır.

4.2. Türkiye İle Ticaret

4.2.1. Genel Durum

Türkiye'nin Azerbaycan'a ihracatı; ihraç ürünlerinin bu ülkede tanınmaya başlaması, Türk şirketlerinin Azerbaycan piyasasında şube açmak suretiyle Türkiye'den ithalat yapması ve bu malları iç piyasada pazarlaması nedeniyle 1993 yılından bu yana yükselme eğilimi göstermektedir. Ancak, yüksek gümrük vergisi oranları nedeni ile iki ülke dış ticareti potansiyelinin gerisinde kalmaktadır. 2019 yılında ülkeye ihracatımız 2 milyar dolardır. Bir önceki yıla göre ihracatımız % 21 artmıştır. 2019 yılında ülkenin toplam ihracatımızdaki payı % 1 olup 27. sıradadır. 2019 yılında ülkeden ithalatımız 3 milyar dolardır. 2019 yılında ülkenin toplam ithalatımızdaki payı % 1 olup 23. sıradadır. Türkiye'nin Azerbaycan'a olan ihracatında makineler ve mekanik cihazlar ve yedek parçaları, demir ve çelikten eşyalar, elektrikli makina ve cihazlar ve yedek parçaları, mobilya, otomotiv, optik alet ve cihazlar, motorlu kara taşıtları ve yedek parçaları, mineral yakıtlar, petrol ve türevleri gibi ürünler önemli paya sahiptirler. Bunun yanı sıra Türkiye'nin tuz, kükürt, taş, alçı ve çimento, kağıt, karton ve mamulleri, sabun ve müstahzarları, sebze ve meyveler gibi birçok diğer ürünlerde ihracat potansiyeli bulunmaktadır. İthalat kalemlerimiz ise petrol/doğalgaz, plastik ürünleri, işlenmemiş alüminyum, organik kimyasal maddelerdir.

2002-2019 yılları arasında Azerbaycan'daki Türk yatırımları 11 milyar \$, ülkemizdeki Azerbaycan yatırımları ise 19,5 milyar \$ dir. Azerbaycan'dan 2019 yılında ülkemize gelen turist sayısı 842.057 dir.

Türkiye Azerbaycan Dış Ticaret Seyri (Milyon Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2000	230	95	326	134
2001	225	78	303	147
2002	231	64	296	166
2003	315	122	438	193
2004	404	135	539	268
2005	528	272	800	255
2006	695	340	1.035	354
2007	1.047	329	1.377	718
2008	1.667	928	2.596	739
2009	1.398	752	2.151	646
2010	1.551	865	2.416	686
2011	2.064	262	2.326	1.802
2012	2.587	340	2.927	2.247
2013	2.961	334	3.294	2.627
2014	2.876	291	3.167	2.585
2015	1.899	232	2.131	1.666
2016	1.181	1.186	2.367	-5
2017	1.274	1.394	2.668	-120
2018	1.577	1.826	3.403	-249

2019	1.647	2.863	4.509	-1.216
2020	2.086	411	2.497	1.675
2021	2.343	751	3.094	1.592

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin Azerbaycan'a ihracatı; ihraç ürünlerinin bu ülkede tanınmaya başlaması, Türk şirketlerinin Azerbaycan piyasasında şube açmak suretiyle Türkiye'den ithalat yapması ve bu malları iç piyasada pazarlaması gibi nedenlerle yükselme eğilimi göstermektedir.

Azerbaycan'daki yabancı yatırımların yarıya yakını petrol sektörüne yapılmaktadır. Türkiye, Azerbaycan'a en fazla yatırım yapan ülke konumundadır. Bununla birlikte Türkiye'nin yatırımları genellikle petrol dışı sektörlerde gerçekleşmektedir. Türkiye'nin Azerbaycan'a ihracatı, ithalatının yaklaşık 9 katıdır.

Sovyetlerin dağılışımdan sonra ülke bir yenilenme süreci içerisine girmiş, bu sebeple müteahhitlik sektörü için cazip bir ortam olmuştur. Son iki yıldır bir durgunluk yaşanmasına rağmen konut, yol, içme suyu, köprü, otel, iş merkezi gibi projeler hali hazırda devam etmektedir.

Türk Müteahhitlik firmaları Azerbaycan'da şimdiye kadar yaklaşık 12 milyar dolar değerinde 363 adet proje yürütmektedirler. Diğer taraftan, Azerbaycan müteahhitlik sektöründe yerli firmaların kendi içinde tecrübe kazanmış oldukları ve belirli işleri doğrudan üstlenebildikleri görülmektedir. Türk firmalarının bundan sonraki devrede daha çok yerli firmalarla şirketler birliği oluşturarak iş alma kabiliyetlerini devan ettirmelerinin daha gerçekçi bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir. Petrol ve Doğalgaz ticaretinin artmasına paralel olarak, Azerbaycan'ın bundan sonraki devrede daha çok alt yapı, su, yol, elektrik gibi inşaat işlerine yönelmesi beklenmektedir. Diğer taraftan, inşaat sektörünü hizmet ticareti yanında tedarik mekanizmasını desteklemesiyle de değerlendirmek gerekmektedir. Türk inşaat malzemeleri piyasada haklı bir imaja sahiptir. Bu anlamda Türkiye'nin Azerbaycan'a ihracatında inşaat malzemeleri önemli bir paya sahiptir.

2021 yılında ülkeye ihracatımız yaklaşık 2,3 milyar dolardır. Azerbaycan'a ihraç ettiğimiz başlıca ürünler: helikopterler, uçaklar vb.; uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçları; serum, aşı, toksin vb. ürünler; tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış); demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb. ürünler; yıkama ve temizleme müstahzarlarıdır.

2021 yılında ülkeden ithalatımız yaklaşık 1 milyar dolardır. Belli başlı ithal kalemleri ise pamuk (karde edilmemiş veya penyelenmemiş); petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar; asiklik alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozalanmış türevleri; pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) (ağırlık itibarıyla pamuk oranı >=%85 ve perakende olarak satılacak hale getirilmemiş) ve alüminyum saclar, levhalar, şeritler (kalınlığı 0,2 mm. yi geçenler)dir.

4.2.2. İki Ülke Arasında Yürürlükte Olan Anlaşma ve Protokoller

Azerbaycan ile Türkiye arasında daima kuvvetli ilişkiler söz konusu olmuş ve her iki ülkenin liderleri de bu ilişkileri "Bir millet, iki devlet" sloganı ile nitelendirmişlerdir. İki ülke arasındaki ticari ve ekonomik işbirliğinin gelişmesine yönelik çeşitli anlaşma ve protokoller yapılmıştır. Hali hazırda yürürlükte olan anlaşma ve protokoller aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Anlaşma Adı	İmza Tarihi
Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	01.11.1992
Kara Ulaştırma Anlaşması	01.11.1992
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	25.10.2011
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	09.02.1994
Uzun Vadeli Ticari ve Ekonomik İşbirliği Programı ve İcra Planı	06.11.2007
Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması	06.11.2007
KEK VI. Dönem Toplantısı	22.01.2011
KEK VII. Dönem Protokolü	11.07.2014
KUKK Toplantısı Protokolü	09.12.2015
Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Karma Ekonomik Komisyonu 8. Dönem Protokolü ve 1. Eylem Planı	16.09.2019
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Tercihli Ticaret Anlaşması	25.02.2020

4.3.Tarifeler, Diğer Vergiler

Nakliyatla ilgili sorunlar, geçiş belgesi yetersizliği, gecikme cezaları, taşımacılıkta karayoluna bağımlılık, gümrük uygulamaları, vize uygulaması, çalışma izninin zorlaştırılması, bürokrasi ve tekelleşmenin yaygınlaşması problemleri söz konusudur.

Azerbaycan Cumhuriyetinin “Tüketici Haklarının Korunması Hakkında Kanun” gereğince uygunluk sertifikası (Standart Belgesi) olmayan ürünlerin satışı ve kullanılması yasaktır. Azerbaycan’a yabancı ülkelerden malların ithalatının yapılabilmesi için milli sertifika belgelerine uygun olarak, malların standart belgesi ve deneme protokollerinin Azerbaycan Standartlaştırma, Metroloji ve Patent Devlet Komitesi’ne takdim olunması ve bu malların milli sertifikalaştırma sisteminde testlerinin yapılması gerekmektedir. Ancak, ithal edilen mallarda BDT Ülkeleri’nin standart kurumları ile TSE tarafından verilen standart belgeleri geçerli olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle Türkiye’den TSE belgesi ile gelen mallar diğer ülke mallarına göre avantajlı konumdadır.

İthal edilen ürünlerin üzerindeki etiketlerin İngilizce, Rusça, Türkçe olması yeterli görülürken, Mart 2010 tarihinden itibaren Azerbaycan Türkçesi ile olması uygulamasına geçilmiştir.

4.4. Dış Ticaret Politikası ve Uygulamaları

Dış Ticaret Mevzuatı (İthalat ve İhracat Rejimi) Azerbaycan Cumhurbaşkanı’nın 24 Haziran 1997 tarih ve 609 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

4.4.1.İhracat İşlemleri

Azerbaycan Cumhuriyetinde üretilen veya ithal edildikten sonra yeni bir üretim sürecine sokularak mamul hale getirilen malların ihracı gerçek ve tüzel kişiler tarafından serbestçe yapılabilmekte olup, Gümrük Kanununda ve söz konusu Kurallarda belirlenen durumlar hariç onların faaliyetine sınırlama getirilemez. Bakanlar Kurulu tarafından yapılan veya ilgili devlet organlarından izin alınarak gerçekleştirilen ihracat işlemleri dışında kalan bütün diğer malların ihracı Gümrük Organlarına beyan edilerek gerçekleştirilmektedir.

4.4.2.İthalat İşlemleri

Azerbaycan Cumhuriyeti'ne gerçek ve tüzel kişiler tarafından kendi dövizleri ile konsinye veya devlet garantisine bağlı olmayan krediler hesabına yapılan ithalat işlemleri ile ilgili yapılmış anlaşmalar (Bakanlar Kurulu tarafından yapılan ve ilgili devlet organlarından izin veya lisans alınarak gerçekleştirilen ithal işlemleri hariç) Gümrük Organlarına beyan edilmek suretiyle gerçekleştirilmektedir. Gerçek ve tüzel kişiler tarafından ithal edilen malların gümrük değerlerinin kontrolü yapılmakta olup, bu işlemler Gümrük Organları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bazı stratejik malların ithalatı (silah, barut, patlayıcı maddeler vs.) Bakanlar Kurulu'nun izni ile gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, kuralların Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmesi kaydıyla Ekonomi Bakanlığı'nın izni ile sınır ticareti yapılabilmektedir. İhraç edilen malların bedelinin önceden ödenmiş olması veya gayri kabili rücu akreditif yolu ile ve yahut yetkili bankaların teminatının bulunması suretiyle ihracının gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Malların ülke dışına çıkarılmasında bu üç yöntemden birinin kullanılmış olduğunun Gümrük Organlarına tevsiki gerekmektedir

4.4.3. Gümrük Vergileri

Azerbaycan Cumhuriyeti Gümrük Kanunu (<http://www.e-qanun.az/code/21>) gümrük işinin hukuki, ekonomik ve kurumsal altyapısını, aynı zamanda gümrük alanına getirilen, bu alandan çıkarılan, transit olarak geçen mallara ve nakliye araçlarına uygulanan genel kuralları ve prosedürleri, gümrük işi alanında kişilerin haklarını ve görevlerini belirlemektedir. Azerbaycan'da ithalat aşamasında mal guruplarına göre nispi olarak üçüncü ülkeler (Türkiye dahil) menşeli ürünlerde %0-%15 arasında değişen oranlarda Gümrük Vergisi uygulanmaktadır. Maktu vergi oranları ise ölçü birimlerine göre (kg, lt, adet, m², m³, cm³, metre, çift) farklılık arz etmektedir. Azerbaycan Devleti Gümrük Organları tarafından asgari ithal fiyatı belirlenerek, bu fiyatın altında beyan edilen mallara belirlenmiş fiyatlar üzerinden Gümrük Vergisi uygulanabilmektedir. Öte yandan, Ülkemizin AB ile yapmış olduğu Gümrük Birliği Anlaşması benzeri Anlaşmalar Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazandığı ilk yıllardan itibaren BDT ülkeleri ile (Rusya, Ukrayna, Gürcistan, Moldova, Kazakistan vs.) Serbest Ticaret Anlaşmaları yapılmış ve bu çerçevede anılan ülkelerden gelen ürünlerden gümrük vergisi sıfırlanmıştır. Anılan ülkelerden gelen ürünlere sadece %18 KDV uygulanmaktadır. Gümrük vergi oranları ile ilgili bilgilere Azerbaycan Devlet Gümrük Komitesinin (https://c2b.customs.gov.az/Tnved_public.aspx) web sitesinden ulaşmak mümkündür.

4.4.4. Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

"Tüketici Haklarının Korunması Hakkında" Azerbaycan Cumhuriyetinin Kanunu (<http://www.e-qanun.az/framework/9479>) çerçevesinde ülkeye yurtdışından ithal edilen ürünlerin üzerinde tüketiciler için gerekli bilgilerin yer alması gerekmektedir. Buna göre, ithal edilen ürün çeşidine göre, ürünün içeriği, üretici adı, son kullanım tarihi, kullanım kuralları, parfüm ve kozmetik ürünler için yan etkileri v.b. hakkında gerekli bilgiler Azerbaycan dilinde mutlak şekilde belirtilmelidir. Açık mallarda, içinde ithal edilen ülkenin dilinde kitapçık şeklinde, kapalı olanlarda ise ürünün üzerine yapıştırılan izah edici bir sayfada (Stiker) tüketiciler için gerekli ek bilgiler yer almalıdır.

4.4.5. Teknik Engeller

Azerbaycan tarafından dış ticarete uygulanmakta olan teknik engeller hakkında bilgiye, Ticaret Bakanlığı'nın sorumluluğunda olan www.teknikengel.gov.tr internet sitesinden erişilebilmektedir. Ticarete Teknik Engeller web sitesi, kullanıcıların teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak

kullanacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede, söz konusu siteden ülkeler itibariyle ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ülkelerin mevzuat ve uygulamaları hakkında Bakanlığımızdan bilgi talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Söz konusu siteye ücretsiz olarak üye olunabilmektedir. Sitenin üyelerine ilgilendikleri ülke ve ürün gruplarına ilişkin düzenlemeler günlük olarak e-posta ile gönderilmektedir.

5. PAZAR DURUMU

5.1. Fırsatlar

Hükümetin önem verdiği petrol dışı ekonominin desteklenmesi politikası kapsamında, turizmin geliştirilmesi, organize sanayi bölgelerinin kurulması, ulaştırma sektörünün revizyonu yönünde arayışlar söz konusudur. Petrol dışı sektörlerin gelişmesini amaçlayan politikalar genel olarak iş ortamının iyileştirilmesini temel almakta, tarım, imalat sanayi, telekomünikasyon ve turizm potansiyel sektörler olarak değerlendirilmektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar Azerbaycan'ın ekonomik canlanmasında anahtar rolü oynamıştır. Ülke ekonomisi çift yapılıdır. Bir yandan petrol ve ona bağlı hizmetler ile müteahhitlik sektörlerinde hızlı bir gelişme eğilimi gözlenirken, diğer yandan petrol dışı sanayi sektörlerinde yatırım eksikliği gözlenmektedir. Bunun sonucunda petrol dışı sektörlerde düşük istihdam, yetersiz vergi geliri ve ihracat dolayısıyla da ithal ürünlerinde rekabetle başa çıkamama gibi sorunlar yaşanmaktadır. Ülkemiz Azerbaycan'ın ithalat yaptığı ülkeler sıralamasında 2. sırada yer almaktadır. Dolayısıyla ülkemizin dış ticaretinde Azerbaycan önemli pazarlardan biridir.

5.2.Zorluklar

Doğrudan yabancı yatırımların önemli kısmı petrol üretimi ve çıkarımı alanlarına olmuştur. Sermaye yatırımlarının %60 gibi önemli bir oranı bu sektördedir. Yabancı yatırımcılar imalat sanayi sektörüne yatırım yapmaktan kaçınmaktadırlar. Bunun bir sonucu olarak da sektörün üretimi düşmüştür. Azerbaycan tarafından dış ticarete uygulanmakta olan teknik engeller hakkında bilgiye (<https://www.teknikengel.gov.tr/#/ulke/azerbaycan>) web sitesinden ulaşılabilmektedir.

5.3.Dağıtım Kanalları

Azerbaycan ekonomisinde 2015 yılında yaşanan ekonomik krizden sonra özellikle tüketici piyasasında dağıtım kanallarının önemi artmıştır. Şöyle ki, toptancıların, perakende mağazaların, ülkede sayıları giderek artan büyük süpermarketlerin ve merkezi satın alma birimlerinin tercih ettikleri yeni dağıtım kanalları sektörü büyük gelişme göstermiştir. Azerbaycan'daki dağıtım sektörü, ülkede değişik satın alma kalıplarındaki tüketici gruplarına hizmet veren kuruluşların ortaya çıkmasıyla daha da büyümüştür. Diğer eski BDT ülkelerinde olduğu gibi Azerbaycan'da da fiyat ve kalite satın alma kararının en önemli belirleyicisi olma özelliğini korumaktadır. Büyük gruplar ve onlara bağlı mağazalar/süpermarketler, Azerbaycan'daki perakende dağıtımda en önemli yeri tutmaktadır.

5.4.Tüketici Tercihleri

Azerbaycan'da bölgesel ekonomik farklılıklar, tüketicilerin satın alma davranış ve alışkanlıklarının yanı sıra dağıtımçıların satın alma kararları ile pazarlama tekniklerini de etkilemektedir. Azerbaycan'da başta Bakü şehri olmak üzere diğer büyük şehirlerde kredi kartı kullanımı son yıllarda artmaktadır.

Azerbaycanlı tüketiciler arasında satış sonrası hizmetlere yönelik talepler de giderek artış gözlemlenmektedir. Özellikle, ülkede satış sonrası hizmet uygulamalarında Türk firmalarının başarıyla hizmet vermeleri sebebiyle Türk mallarının tercih edilmesinde önemli bir yer tutmaktadır.

5.5.İş adamlarının Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Otellerde, büyük alışveriş merkezlerinde ve süpermarketlerde uluslararası kredi kartları ve ABD Doları kullanılabilir. Küçük dükkân ve restoranlarda ise nakitle (AZN) ödeme yapılmaktadır.

Azerbaycan ve Türkiye arasındaki ticarete karşılaşılan önemli sorunlardan biri de vize uygulamalarıdır. Birinci derece pasaport, hizmet pasaportu ve diplomatik pasaportlara vize uygulanmamaktadır. İş adamlarının ülkeye girişlerinde vize gerekmektedir. Karayolu ile yapılacak girişlerde Azerbaycan Büyükelçiliği'nden ya da İstanbul Başkonsolosluğu'ndan vize alınması gerekmektedir. En fazla bir ay için vize alınabilmekte, resmi yazı ile müracaat edilmesi gerekmektedir. Havayolu ile yapılan girişlerde ise havaalanında vize alınması mümkündür.

Nüfusun büyük bir bölümü akıcı biçimde Rusça konuşabilmekte, İstanbul Türkçesi, Farsça, Gürcüce ve başka dilleri anlayabilmektedir. Otellerde, barlarda ve şirket ofislerinde İngilizce yaygındır. 1992 yılında Türkçeden örnek alınarak yeni bir Latin alfabesi oluşturulmuş olup, 2001'den beri zorunlu olarak kullanılmaktadır. Bağımsızlıktan sonra devlet, Rusçanın kullanımını aşamalı olarak kaldırmaya başlamıştır.

Azerbaycan ile Türkiye arasındaki saat farkı +2 saattir.

Azerbaycan yemekleri bol miktarda mevsim sebzeleri ve yeşillik içerir. Nane, kişniş, dereotu, fesleğen, maydanoz, tarhun, pırasa, kekik, frenk soğanı, mercan köşk, taze soğan gibi taze otlar (goy) çok yaygın tüketilir ve ana yemeklere eşlik eder. En çok koyun ve dana eti yenir. Pilav (plov) çok önemli bir yemektir ve safranlısı gibi birçok çeşidi yapılır. Azeriler yoğurt (qatik), peynir (pendir), ekmek (çörek), salata (salat) severler. Azerbaycan mutfağından bazı Azeri yemekleri; yarpak dolması, kelem dolması, badımjan dolması, kabab, balık, dograma, duşbara, lavangi ve lüle kababtır.

5.6.Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları (Başvuru belgeleri ve Yetkili merci vb.)

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Fikri Mülkiyet Ajansı (<http://copat.gov.az/>) 30 Temmuz 2018 tarih ve 222 sayılı Azerbaycan Cumhurbaşkanı Kararıyla kurulmuş ve Azerbaycan'da telif hakları, fikri ve sınai mülkiyet hakları konusunda yetkili bir kurumdur. Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun 15 Ekim 1999 tarih ve 166 sayılı Kararı ile onaylanmış "Marka tescil belgesi başvurularının yapılması ve ekspertizi" Kuralları gereği, söz konusu başvurular Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Fikri Mülkiyet Ajansı'na yapılmaktadır. Başvurular başvuru sahibinin kendisi tarafından veya adı geçen Ajanslık kaydında bulunan marka müvekkili (<http://patent.gov.az/?sid=14>) vasıtasıyla yapılabilir. Azerbaycan Cumhuriyetinde faaliyet gösteren girişimciler hariç, yabancı tüzel ve gerçek kişilerin Ajanslık başvuruları yalnızca marka müvekkili tarafından yapılmaktadır. Başvurular dilekçe ve eki ilgili evraklardan (<http://patent.gov.az/?sid=51>) oluşmakla bir markaya ait olmalıdır.

***Covid 19 Salgınının Dış Ticarete Etkileri**

Ülkede salgın nedeni ile ithalat kısıtlaması uygulaması bulunmamaktadır. Dünya petrol fiyatlarının hızla düşmesi Azerbaycan ekonomisini ciddi şekilde etkileyeceği öngörülmektedir. Yapılan ilk tahminlere

göre, ülke ekonomisinin %50 daralacağı ifade edilmektedir. Azerbaycan devlet gelirlerinin düşmesi petrol dışı sektörlerde net ithalatçı olan ülkenin dış ticaretini de olumsuz etkileyecektir.

* Covid-19 Tedbirleri:

Sınır Önlemleri

Kargo hariç, Türkiye-Azerbaycan arasında karşılıklı hava ve kara yolu ulaşımının geçici süreyle durdurulması kararı alınmıştır.

17.03.2020 itibariyle Azerbaycan-Gürcistan ve Azerbaycan-Rusya Federasyonu sınır geçişlerinde yük taşımaları devam etmekle birlikte; yolcu, otomobil ve otobüs geçişleri geçici olarak durdurulmuştur. Azerbaycan-İran sınır geçişlerinde de aynı rejim uygulanmakla birlikte, ithalat için getirilen yükler sınır geçiş noktasında İran plakalı taşıma araçlarından Azerbaycan plakalı taşıma araçlarına aktarılmaktadır. Söz konusu durum, Nahçıvan- İran sınırı için de aynı şekilde uygulanmaktadır.

Azerbaycan-Türkmenistan arasında deniz yolu taşımacılığı devam etmektedir. Bu çerçevede, ülkemizden Orta Asya'ya Hazar geçişi üzerinden yapılan yük taşımaları için hâlihazırda bir sorun görülmemektedir.

Azerbaycan'a giriş yapan yük taşımalarında, sürücüler termal kameralarla koronavirüs ihtimaline karşı tetkik edilmekte, araçlar ise dezenfekte edilerek kabul edilmektedir.

TIR şoförlerimize Bakü limanında daha önce yapılmakta olan koronavirüs testi, Azerbaycan'a girmeden Azerbaycan-Gürcistan sınırındaki Kırmızı Köprü sınır kapısında yapılması için yeni karar alınmış, yeni uygulama nedeniyle sorun yaşanmaması için şoförlerimizden test ücreti olarak 50 Dolar alınacağı belirtilmiştir. (02.04.2020)

9.4.2020 tarihinden itibaren, Azerbaycan, Nahçıvan uyruklu şoförler, belirlenecek izole alanlarda 14 günlük karantina süresini beklemeksizin gerekli sağlık muayenesi yapıldıktan ve araçları dezenfekte edildikten sonra ülkemize girebilecektir.

Ticari Önlemler

Çin'den ithal edilen tüm ürünlere sıkı kontrol uygulanmaktadır. Azerbaycan Gıda Güvenliği Ajansı'nın açıklamasına göre Çin'den ithal edilen canlı hayvanlara, hayvan kökenli ürünlere, deniz ürünlerine, ayrıca petshoplar ve hayvanat bahçeleri için hayvanların getirilmesine geçici kısıtlama getirilmiştir. Öte yandan, anılan ülkeden internet üzerinden sipariş edilen birçok malın ithalatından da imtina edilmiştir.

Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 25 Mart 2020 tarih ve 114 sayılı Kararı ile "Azerbaycan Cumhuriyetinin gümrük tarife istatistik pozisyonu (GTİP), ithalat gümrük vergi oranları ve ihracat gümrük vergi oranlarında yapılan değişikliklere göre, Azerbaycan'a tıbbi maske üretimi için gerekli hammadde (GTİP: 5603.12.10.00 ve 5603.13.10.00) ithalatı 31 Aralık 2022 tarihine kadar gümrük vergisinden muaf tutulmuştur.

Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 22 Mayıs 2020 tarih ve 188 sayılı Kararı ile Azerbaycan'a ithal edilen galoş (GTİP: 3926 20 000 1), tıbbi eldiven (GTİP: 4015 19 000 1) ve tıbbi maske ve respiratörlere (GTİP: 6307 90 980 1) 5 Mart 2020 tarihi itibariyle uygulanmaya başlanan gümrük vergi muafiyetinin süresi 1 Temmuz 2020 tarihine kadar uzatılmıştır.

*Azerbaycan'da Covid-19 Salgını Nedeniyle Alınan Son Önlemler

Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 14.04.2022 tarih ve 152 sayılı Kararı (<https://nk.gov.az/az/document/6064/>) ile, 15 Nisan 2022 tarihinden itibaren Azerbaycan'a giriş yapan yolculardan Covid-19 PCR testi talep edilmeyecek olup, yalnızca aşısı yeterli olacaktır.

